

ALEXA KÁROLY

Tisztelt Közönség, Kedves Molnár Mercédesz, Kedves Somogyi Tamás!*

Elég gyakran előfordul, hogy egy kiállítás egyszerre nyílik meg a közönség előtt és tárul az elé, akinek az az alkalmi feladata, hogy néhány mondattal a kiállítást megnyissa. Sőt. A kiállítások abban a pillanatban készülnek el, abban a pillanatban válnak véglegessé, amikor az alkotók maguk is – mint alkalmi kiállítás rendezők – hátrálépnak a műtárgyaktól, és így – bármily furcsa ezt állítani – maguk is szemlélőkké válnak. Befogadókká, mint mi valamennyien. Ugyanis a kiállítás maga is műalkotás. Egyszeri teremtmény, újdonság, teremtett külön világ, és ha elkészül – véglegesedik, s mint ilyen – megismételhetetlen. Különös és megismételhetetlen az a közönség is, ami most itt megteremtődött – az alkotók, a műtárgyak és az érdeklődő közönség között. A közönség most és esetünkben azt jelenti: együttlét. És ebben egy olyan kaland veszi kezdetét, aminek a lényege a felismerés, a ráismerés és a megismerés. A felfedezés és a tudatosulás, kérdések megfogalmazódása, értelmezésüket kereső élmények megnyilvánulása. Hallatlan bonyolult viszonyok vibrálnak egy ilyen pillanatban, mert nemcsak tárgy és közönség lép viszonyra egymással, hanem természetesen maguk a tárgyak is diskurzusba kezdenek, hiszen se ez előtt, se ez után ilyen közelségben nem lesznek egymással.

Azért érzem magamat némileg kényelmetlenül, mert egy olyan alkalmi szerepbe kényszerülök, ami miatt nem lehetek egyike a csöndes szemlélődőknek, nem nézhetek szembe némán egy éremportré tekintetével, vagy egy másik alkalmi jelenlévővel. És alighanem valamennyiünkben tudatosul helyzetünk feszélyező volta, az, hogy egy társasági esemény kulisszái között kell végbemennie magának az eseménynek: a művészet kilép az alkotói tér intimitásából – ezen érthetjük a műtermet éppen úgy, mint az ars poétikát formáló művészi öntudatot –, kilép és nyilvános lesz, valósággá válik.

Szerény szerepemet talán akkor játszom el hitelesen, ha vállalom a magam tájékoztatatlanságát, tudatlanságát, ám nem leplezem kíváncsiságomat. Készülni persze készültem. Somogyi Tamást régebb óta ismerem, de találkozásaink zömükben esetlegesek és rövidre szabottak. Pesten három-négy villamosmegállónyira lakunk egymástól, de közös terünk mégis inkább az InterCity járata Budapest és Szombathely között. Jártam Tamás műtermében, láttam a dolgait, körülnézhettem a kertjében, ahol szintén jelen van néhány szobra és szoborvázlata. Nem sokat beszél, nem a szavak embere. Molnár Mercédeszsel soha nem találkoztam. Viszont kaptam tőle egy rövidke önvallomás-félt és néhány műtárgy reprodukciót. Ez utóbbiakkal nem sokra mentem. Határozott foltok ugyan, de némely fotó még az illető tárgy anyagáról sem tudósított. Mindenesetre vannak bizonyos képzeteim mindkettejük művészi irányairól, kereséseikről és – talán – vállalásaikról is.

Ha azt mondom, noha igaz, hogy mester és tanítvány áll itt egymás mellett, megévezesztő állítást teszek. Hiszen itt nincs hierarchia: két nagyon elmélyült szuverén

* Somogyi Tamás és Molnár Mercédesz kiállítása. Berzsenyi Dániel Könyvtár, 2014. március 19.

művésszel van találkozásunk. Réges-régi barátném, Várnagy Ildikó, az új utakra lépő magyar éremművészet egyik legjobbja, azt írja Somogyi Tamás valamikori kiállítás katalógusába, hogy „Egy gondolkodó szobrász, ez a legfontosabb, amit róla elmondhatok. Oly kevés a művelt, gondolkodó ember ebben a szakmában, valószínűleg azért, mert a legtöbb szobrász azt hiszi, hogy az anyag húzóereje, szép megmunkálása a legfontosabb.” Ugyanakkor Várnagy szoborelemzéseire rendre az anyag megválasztásából indulnak ki, abból fejtik ki a művészi üzenetet. Molnár Mercédeszről tudni vélem – és itt az alkalom, hogy erről bizonyosságot szerezzek –, hogy számára a változékony és változtatható anyagokban rejlő látvány kibontása a kihívás, ha nem is a legnagyobb, mindenesetre az a pont, ahonnan hosszabb-rövidebb analízis végeztével a teremtő fantázia elrugaszkozhat. Nála a tűnékenység megragadása az, ami nagyon fontos, és ez a magatartás még az olyan brutálisan maradandó anyag használatakor is képes megnyilvánulni, amilyen a bronz. Ez érméik anyaga. És az érem – a műfaj és a hozzá társuló formarendszer – az, ami a mai kiállításon a két művész megnyilatkozásait összeköti. Nem akarok én az éremművészetéről általánososságokat mondani, történetének kezdeteiről, szerepváltozatairól, szakaszonkénti megújulásáról, a mai éremművészet bizarr fejleményeiről. Ne érdekeljen most bennünket, hogy ma már készül érem kőből és üvegből, csontból, fából és bőrből, sőt betonból is. Somogyi Tamás és Molnár Mercédesz éremművészete a klasszikus normákat követi – az anyag bronz, a forma kerek, mindketten vonzódnak a portréhoz. Az érem lehet csak az egyik, vagy mindkét oldalán megmintázott.

Kaptam én valamikor egy érmet Tamástól: egy bronz Bartók-profil. Ezt szeretném most előkeríteni – most, amikor mondatokat fogalmazok egy eljövendő – és íme: megérkezett – eseményhez.

Van otthon egy pár éremem, néha egy-egy díjhoz társulva, a zömük ajándék. Batthyány-émlékérem, a derék nagybányai Törös Gábor Arany-érme a zord hetvenes évekből (a fél város gyűjti neki a réz hamutartókat meg egyebeket, hogy legyen anyaga), Blaskó János Nagy Gáspárja, András püspökünk szép kis „hivatalos” bronz, és van egy remek József Attila éremem is, Vigh Tamás 1992-ben alkotta, élesre vágott világtörödékek közé szorítva a költő szépen előregített arca. Vigh Tamás Somogyi Tamásnak is mestere volt. A kisebb érmek egy bársonyzacskóban zörögnek, kis unokám kedvvel játszik velük, most, ahogy kiborítom, ott van köztük egy lapos, barna, kör alakot formázó kavics. A kisfiú valamiért idevalónak, az érmek közé illőnek érezte ezt. Talán a forma? Az anyag határozott tömege és tenyérbeillő súlya? Nem tudhatom. Alighanem a kő lecsiszoltsága fogta meg és sugallta neki azt, hogy a natura kiemelt darabját egy nevezőre hozza az artistikum teljesítményeivel. Ha persze négyévesen nem is így fűzi a szót. Szívesen tulajdonítanék szimbolikus jelentőséget ennek az apróságnak, sőt olyan jelentést, ami a klasszikus éremművészet egyik alaptulajdonsága: az érmet (vagy érmét?) kézbe lehet és kell is fogni, a fém hűvösét össze kell barátkoztatni a kéz melegével és viszont. A Bartók-éremnek egyetlen témája a zenész arca, a szeme előtti legömbölyített térre se néz, ahogy reánk se. Valami döbbenetes erő intimitása sugárzik róla, belőle, általa, ahogy hagyja, hogy az ujjainkkal körülvegyük.

A portréművészetnek – legyen akár kép, akár szobor – két véglete van: vagy a realitás felkeltett illúziója, vagy az absztrakció olyan szerencsés leleménye, ami úgy hiteles, hogy kizárja a másolás-másolat leghalványabb jeleit is. A két végét ötö-

zódhat is: ezért érdemes figyelni arra, hogy a portré érmeiken mi van az arc mellett vagy mögött. Két darabra hívnám fel a figyelmet Molnár Mercédesz kínálatából: a Derkovitsra és az Anna Margitra. Az előbbinél a háttér szögletesen elhatárolt darabjában a motívumok valóságos kínálatát látjuk: festőpaletta vagy portré-absztrakció, kereszt és villám – a hátradöntött titkoktól és szenvedésektől darabos arc mellett. A festőnőre emlékező darabon a két portré, az alkotóé és a modellé szembeesítődik és a domborulat a vésettel: és itt is a szenvedés mindentudása a játékos-sággal. Úgy gondolom, hogy Molnár Mercédesznek a négy őselemtől ihletett formakísérletei közelítik meg a modern éremkészítő művész ideálját: hagyni kell, ki kell várni, míg a forma – ilyen-olyan technikák segítségével hívásával – maga látszik megteremtődni, amíg a természet maga látszik a művészethez társul szegődni. És mindez kis tenyérynyi méretekben.

Van egy remek író barátom, akinél senki nem tud többet ma Magyarországon a japánkertről. Arról, hogy miként lehet egy pár lépésnyi zárt tér a mindenség ott-hona. Ő egy időre be is állt segédnek egy japán kertész mellé, talán Kiotóban. Nos, ő meséli, hogy a japánkert, amit a világ csodál, a – szavakat egyébként nem vesztegető – japán kertész szerint már merő dekadencia, fölhígulás, talmiság. Az ősi kínai kert, ami a minta volt az elhomályosult, de „tudott” múltban, az igen. Az volt az igazi. Valóság és realitás – ahogy Hamvas Béla tanítja e kettő különbségét – egyben. Egy kavics, pár homokszem és benne nyomok. Egy arasz erre, egy-két ujjnyi arra – és ezek között a határok között mindennek el kell férnie. És el is fér.

